

УДК: 336.02 (575.2)

DOI 10.33514/1694-7851-2025-4/2-573-580

Бексултанов А.А.

экономика илимдеринин доктору, профессор

М. Рыскулбеков атындагы Кыргыз экономикалык университети

Бишкек ш.

azis74@mail.ru**Амеркулова Ж.Дж.**

ага окутуучу

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

Бишкек ш.

jibek.amir@mail.ru

ЖОГОРКУ ОКУУ ЖАЙЛАРЫНДА КАРЖЫЛЫК БАШКАРУУНУН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Аннотация. макалада Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайларында каржылык башкаруучулук боюнча өзгөчөлүктөрү боюнча сөз болмокчу. Мыйзамдарга, жоболорго ылайык Кыргыз Республикасынын илим, жогорку билим, берүү жана инновациялар министрлиги жогорку окуу жайларынын кирешелери жана жалпы чыгашаларын тиешелүү жоболордун негизинде аныктайт.

Ошону менен бирге Билим берүү жана илим министрлиги тарабынан аныкталган бюджеттин чегинде мекемелердин чыгымдарынын сметасын түзүү жана бекитүү баардык жогорку окуу жайларынын каржы бөлүмүнүн милдети болуп саналат.

Негизги сөздөр: билим берүү, юридикалык, чыгымдар, даярдоо, келишим, белгиленген, зыян, сапатсыз, тийиштүү, ченемдик, квалификация, документтер, мамлекеттик, шарттар, камсыз, уюштуруу, талап, коопсуз, башкаруу, каржы, смета.

Бексултанов А.А.

доктор экономических наук, профессор

НИУ Кыргызский экономический университет имени М. Рыскулбекова

г. Бишкек

azis74@mail.ru**Амеркулова Ж.Дж.**

старший преподаватель

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

г. Бишкек

jibek.amir@mail.ru

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РЕСУРСАМИ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье рассматриваются особенности финансового управления в учреждениях высшего образования Кыргызской Республики. В соответствии с законодательными и нормативными актами Министерство науки, высшего образования и

инноваций Кыргызской Республики регулирует поступления доходов и расходование средств высших учебных заведений на основе действующих нормативных документов.

При этом финансовый отдел каждого высшего учебного заведения несет ответственность за составление и утверждение смет расходов в рамках бюджета, установленного Министерством образования и науки.

Ключевые слова: образование, юридические, затраты, подготовка, договор, исправление, ущерб, низкое качество, соответствующий, нормативный, квалификационный, документы, состояние, условия, обеспечение, организация, требование, безопасный, управление, финансы, смета.

A.A. Beksultanov

Doctor of Economics Sciences, Professor

Kyrgyz Economic Research University named after M. Ryskulbekov

Bishkek c.

azis74@mail.ru

Zh.D. Amerkulova

senior lecturer

Kyrgyz State University named after I. Arbaev

Bishkek c.

jibek.amir@mail.ru

FEATURES OF FINANCIAL RESOURCE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. The article examines the features of financial management in higher education institutions of the Kyrgyz Republic. In accordance with legislative and regulatory acts, the Ministry of Education and Science of the Kyrgyz Republic regulates the receipt of income and expenditure of funds of higher education institutions on the basis of current regulatory documents.

At the same time, the finance department of each higher education institution is responsible for drawing up and approving cost estimates within the budget established by the Ministry of Education and Science.

Key words: education, legal, costs, preparation, contract, correction, damage, poor quality, appropriate, normative, qualification, documents, condition, conditions, provision, organization, requirement, safe, management, finance, estimate, etc.

Жогорку окуу жай - бул өзүнө мүнөздүү өзгөчөлүктөргө ээ билим берүү мекемеси. Биринчиден, анын ишинин натыйжасы материалдык продуктылар эмес, тиешелүү түрдө даярдалган жогорку квалификациялуу адистер, башкача айтканда, аларды колдонуу боюнча билимдерди жана көндүмдөрдү алып жүрүүчүлөр, ошондой эле экономиканын жана коомдук турмуштун ар кандай тармактарында колдонулган билимдин өзү. Экинчиден, окуу мезгилинде студенттер бир эле учурда анын коллективинин бир бөлүгү болуп, университеттин иштерин башкарууга катышышат [3].

Университеттин укуктук статусу – бул кызматтык так максаты бар жогорку окуу жайдын укуктук моделинин бир түрү. Ал университеттин ишмердүүлүгүн уюштурууну укуктук жактан камсыз кылуудан, анын бардык ишине туруктуулук берүүдөн турат.

Юридикалык статустун болушу университеттин анын максаттары жана милдеттери ишке ашырылган ар кандай укуктук мамилелердин катышуучусу катары иштешинин милдеттүү шарты болуп саналат. Университеттин укуктук статусун жөнгө салуучу ченемдер укуктун ар кандай тармактарына тиешелүү: административдик, финансылык, эмгектик, жарандык, салыктык жана башкалар [4].

Бирок жогорку окуу жайлардын ишин уюштурууда, башкарууда юридикалык аныктык административдик укуктун ченемдер тарабынан чечүүчү даражада жогорку окуу жайларга берилет. Демек, жогорку окуу жайлардын, башкача айтканда университеттин укуктук статусун, административдик-укуктук мамилелердин субъекти катары абалын жөнгө салат.

Жогорку кесиптик билим берүүнүн максаттары эки аспектиде каралууга тийиш: социалдык жана экономикалык. Социалдык жактан алганда алар жарандардын билимге болгон муктаждыктарын канааттандыруудан жана алардын инсандыгын ар тараптуу өнүктүрүүгө көмөк көрсөтүүдөн турат. Экономикада - экономиканын жана коомдук турмуштун башка тармактарынын жогорку квалификациялуу адистерге болгон керектөөлөрүн канааттандыруу болуп эсептелээри баарыбызга белгилүү [5].

Жогорку окуу жайларынын ишин алып баруу максаттын негизинде милдеттер түзүлөт, аларды чечүү максатка жетет. Милдеттердин да өзүнүн түзүмү бар, б.а. максатка жетүүгө багытталган негизги милдеттер, негизги милдеттерди чечүүнү камсыз кылууга багытталган, экинчи даражадагы милдеттер бар. Аларды түшүнүүдө жана ырааттуу максаттын, милдеттин түзүмүн куруу маанилүү, антпесе ар кандай маселелерди чечүүгө болот, бирок максатка жете албайсың.

Тилекке каршы, айрым учурларда жогорку окуу жайларында каржылык иштерди башкарууда мыйзам бузуулар жана максаттар менен милдеттердин ортосундагы айырмачылыктар байкалат.

Кыргыз Республикасынын «Билим берүү жөнүндө» Мыйзамында жана «Жогорку кесиптик билим берүүнүн билим берүү мекемеси жөнүндө» Жобосунда жогорку окуу жайларынын жалпы иш жүргүзүү принциптери жана талаптары аныкталган. [8,9] Жогоруда айтылгандарга карабастан, жогорку кесиптик билим берүү чөйрөсүндөгү эң негизги жана олуттуу укук бузуулар жогорку окуу жайларынын жоопкерчилигине алып келет. [6] Кээ бирлерин атап айтканда:

- сапатсыз билим берүү натыйжасында жеке жана юридикалык жактарга келтирилген зыянды толтурууга алып келген билимдин сапаты (Кыргыз Республикасынын «Билим берүү жөнүндө» Мыйзамында чыгымдардын ордун толтурууга байланыштуу белгиленген аспекттер);

- жогорку окуу жайлары (университет) менен студенттин ортосунда түзүлгөн окуу келишими боюнча (жатакана менен камсыз кылуу, окуу китептери, компьютерлер менен камсыз кылуу ж.б.) милдеттерин бузганда;

- тийиштүү ченемдик иш кагаздарында белгиленген билим берүү программаларынын мазмунуна, окуу процессин уюштурууга карата талаптарды бузуу;

- билим деңгээли жана (же) квалификациясы жөнүндө мамлекеттик документтерди берүү тартибин бузуу;

- университетте билим берүү талаптарына жооп берген коопсуз окуу шарттарын камсыз кылбоо.

Кесиптик билим берүү чөйрөсүндөгү укук бузуулардын түрлөрүн тактоо жана аталган укук бузуулар үчүн административдик жоопкерчиликти күчөтүү, жогорку окуу жайларынын

статусун укуктук жөнгө салуунун тактыкка жетишүүсүнө алып келет. Мындан тышкары, бул процесс билим берүү сапатын жакшыртууга, укук бузуулардын алдын алуу жана коррупциялык көрүнүштөрдү жоюу боюнча иш аракеттерди күчөтүүгө мүмкүндүк берет.

Жогорку окуу жайында (университетте) укуктук статусунун өзгөчө элементи катары, университеттин кызматтарын жана укуктарын ишке ашырууда башкаруунун укуктук тартиби негизги курал катары каралат. Бул маселелер университеттин администрациясынын түзүмдөрүн, ыйгарым укуктарын, ошондой эле университет ичиндеги башкаруунун ар кандай деңгээлдериндеги бөлүмдөрдүн кызматтары, ыйгарым укуктары жана алардын ортосундагы өз ара мамилелерди камтыйт [7].

Акыркы жылдары университеттин ичинде юридикалык жактын ыйгарым укуктарына ээ болгон филиалдарды жана өзүнчө түзүмдөрдү (мекемелерди) түзүү популярдуу болуп калды. Биз өзүнчө түзүмдөрдү түзүү каражаттардын чачыранды болушуна, штаттын негизсиз көбөйүшүнө, университеттин түзүмдүк бөлүмдөр менен финансылык мамилелеринде мыйзам бузууларга алып келди деген көз карашты карманабыз. Ушуга байланыштуу университеттин негизги кафедраларын, анын ичинде факультеттерди финансылык жактан өзүн-өзү камсыздоо принцибине өткөрүү, башкача айтканда, бөлүмдөргө юридикалык жактын укуктарын бербей, ага айрым укуктарды өткөрүп берүү жана өз алдынчалыкты кеңейтүү, анын ичинде финансылык-чарбалык маселелер боюнча да сунуш кылынат [1].

Мындай ыкманы киргизүү университеттин автономия принцибинин алкагында туура келет. Жогорку окуу жайлардын ичиндеги башкарууда теориялык түшүнүү окумуштуулар кеңешинин, камкорчулар кеңешинин, финансы комитетинин жана ректордун кызматтарын так чектөө маселесин талап кылат (бул ректордун прерогативине кирет, алар менен ректордун ортосундагы мүмкүн болуучу кызыкчылыктардын кагылышын жоюу механизмин иштеп чыгуу, жоопкерчиликти белгилөө болуп эсептелет) [6].

Азыркы учурда жогорку окуу жайлардын милдеттерин иштеп чыгуу көбүнчө университеттердин кызматтарын жана ыйгарым укуктарын жөнгө салуудан алда канча алдыда турат. Бул учурда келип чыккан укуктук, экономикалык коопсуздук университеттин ишинин натыйжаларына, бүтүндөй жогорку билим берүү тармагына терс таасирин тийгизиши мүмкүн. Көбүнчө бул маселени чечүү үчүн университеттер өздөрүнүн укуктарынын болгон ресурстарын пайдаланууга жана алардын укуктук статусун белгилеген укуктук ченемдерди кеңири чечмелөөгө умтулушат [1].

Кыргызстандагы жогорку окуу жайлардын бюджеттештирүү системасы негизинен инерциялык жана кыска мөөнөттүү мүнөзгө ээ.

Негизги көйгөйлөр:

- бюджет менен ишмердүүлүктүн жыйынтыктарынын ортосундагы байланышка жетишсиз көңүл бурулат;
- стратегиялык каржылык пландоонун деңгээли төмөн;
- каражаттарды бөлүштүрүүдө өз алдынчалуулук чектелген;
- программалык-максаттуу ыкма жетишсиз колдонулат.

Каржылык пландоонун натыйжалуулугун жогорулатуу үчүн **натыйжага багытталган бюджеттештирүүгө (performance-бюджеттештирүү)** өтүү зарыл, анда ресурстарды бөлүштүрүү түздөн-түз билим берүү жана илимий көрсөткүчтөрдүн жетишкен деңгээлине жараша жүргүзүлөт.

Билим берүү тармагын мамлекеттик деңгээлде каржылоонун жетишсиздиги бюджеттен тышкаркы иштердин өнүгүшүнө жана жогорку окуу жайлардын билим берүү кызматын акы

төлөнүүчү кызматтарга алып келди жана калктын жогоруда аталган акы төлөөнүүчү кызматтарды пайдаланууга алып келди.

Кыргыз Республикасынын «Билим берүү жөнүндө» мыйзамынын 43-беренесине ылайык, жогорку билим берүүнү каржылоо булактары болуп төмөнкүлөр саналат:

1. Республикалык жана жергиликтүү бюджеттер - мамлекеттик билим берүү мекемелери үчүн;

2. Уюштуруучу катары чыккан жеке жана юридикалык жактардын, чет мамлекеттердин жана жарандардын каражаттары;

3. Билим берүү уюмдарынын өздүк каражаттары, анын ичинде консультациялык, илимий-изилдөө, басма, өндүрүштүк жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында тыюу салынбаган киреше алып келүүчү башка иштерден алынган чет өлкөлүк валютадагы каражаттары, ошондой эле негизги жана кошумча билим берүү программаларынын бардык түрлөрү боюнча, анын ичинде мамлекеттик билим берүү стандарттарынын талаптарынын алкагында бюджеттен тышкаркы билим берүү иш-чаралары;

4. Депозиттерден түшкөн кирешелер;

5. Жеке жана юридикалык жактардын ыктыярдуу төгүмдөрү, башка жеке жана юридикалык жактардын, анын ичинде чет өлкөлүктөрдүн ыктыярдуу кайрымдуулуктары жана максаттуу төгүмдөрү;

6. Кредиттер;

7. Коомдук имараттарды, курулмаларды, жерлерди, жабдууларды окуу жайлардын чыгымдарынын ордун толтуруу, жеке жана башка формадагы стипендиялар, билим берүү гранттары, кредиттер, жеңилдиктерди берүү түрүндөгү мамлекеттик каржылоо;

8. Студенттерге берилүүчү мамлекеттик гранттар;

9. Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына карама-каршы келбеген башка булактар.

Мамлекеттик жогорку окуу жайлары өздөрүнүн каржылык ресурстарын пайдалануунун багыттарын жана ыкмаларын, анын ичинде билим берүү мекемелеринин кызматкерлерине эмгек акы төлөө жана материалдык кызыктыруу үчүн арналган бөлүктөрүн камкорчулар кеңешинин макулдугу менен өз алдынча аныкташат. [2].

Жогоруда айтылгандарды жыйынтыктап жатып, билим берүүнү каржылоону жөнгө салуучу негизги ченемдик-укуктук база болуп төмөндө келтирилген ченемдик-укуктук документтер саналаарын белгилейбиз.

1. «Билим берүү» жөнүндө мыйзам;

2. «Кыргыз Республикасынын билим берүү мекемелерин каржылоонун ченемдик принцибине өткөрүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому.

Жалпысынан Кыргыз Республикасында билим берүү уюмдарынын мыйзамга карама-каршы келбеген бардык колдо болгон ресурстарды тартуу укугу мыйзамдык жактан бекитилген.

Финансылык, материалдык жана интеллектуалдык ресурстарды бириктирүүдө, билим берүү кызмат көрсөтүүлөрүнүн дүйнөлүк рыногунда Кыргыз Республикасынын жогорку билим берүү мекемелеринин потенциалын жана атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу максатында, Кыргыз Республикасынын Президентинин 2022-жылдын 18-июлундагы №243 жарлыгы менен Кыргыз Республикасынын төмөнкү мамлекеттик жогорку окуу жайларына кеңири уюштуруучулук, финансылык жана академиялык өз алдынчалыкты камсыз кылууну караган өзгөчө статус берилген [4].

Алар :

- Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети;
- И.Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик техникалык университети;
- К.И. Скрябин атындагы Кыргыз улуттук агрардык университети;
- И.К. Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясы;
- Ош мамлекеттик университети.

Жарлыкта бул мамлекеттик жогорку окуу жайларына берилүүчү укуктардын тизмегин аныктайт. Ошондой эле айрым мамлекеттик жогорку окуу жайларын бириктирүү жолу менен кайра уюштуруу чечими кабыл алынган. Кийинки изилдөөлөрүбүздө Кыргыз Республикасынын Президентинин 2022-жылдын 18-июлундагы №243 жарлыгы менен Кыргыз Республикасынын мамлекеттик жогорку окуу жайларына кеңири уюштуруучулук, финансылык жана академиялык өз алдынчалыкты камсыз кылууну караган өзгөчө статусунун негизинде кандай жыйынтыктары, жетишкендиктери боюнча талдоо жүргүзмөкчүбүз [3].

Финансылык ресурстарды башкаруунун негизги көйгөйлөрү:

Бюджеттик ассигнациялардын чектелгендиги.

1. Корголгон беренелердин үлүшүнүн жогору болушу (эмгек акы, коммуналдык чыгымдар).
2. Каржылык автономиянын жетишсиздиги.
3. Каржылык талдоо жана божомолдоонун заманбап куралдарынын начар колдонулушу.

4. Бөлүмдөр ортосунда ресурстарды бөлүштүрүүнүн ачык критерийлеринин жоктугу.

5. Бюджеттен тышкаркы каражаттарды тартууга болгон мотивациянын төмөндүгү.

Башкарууну өркүндөтүүнүн негизги багыттары:

1. Жыйынтыкка багытталган программалык-максаттуу бюджеттештирүүнү киргизүү.
2. Ачык отчеттуулукту сактоо менен жогорку окуу жайларынын каржылык автономиясын кеңейтүү.
3. Ички аудитти жана тобокелдиктерди башкаруу системасын өнүктүрүү.
4. Каржылык эсепти санариптештирүү жана электрондук башкаруу системаларын киргизүү.
5. Кирешелерди диверсификациялоо — акы төлөнүүчү программалар, консалтинг, гранттар, өнөктөштүк долбоорлор.
6. Башкаруучу кадрлардын квалификациясын жогорулатуу.
7. Иновациялык долбоорлорду жана илимди өнүктүрүү үчүн максаттуу каржылоо фонддорун түзүү.

Бул негизинен соңку жылдары жүргүзүлгөн каржылоо булактарын жөнгө салуу саясатынын натыйжасында пайда болгон.

Азыркы учурда Кыргызстандагы жогорку билим берүү чөйрөсү чектелген мамлекеттик каржылоо, атаандаштыктын өсүшү жана туруктуу өнүгүүнү камсыз кылуу зарылчылыгы шарттарында иш алып барууда. Каржылык ресурстарды натыйжалуу башкаруу – жогорку окуу жайларынын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн, билим берүү кызматтарынын сапатын жана илимий потенциалын аныктаган стратегиялык фактор болуп саналат.

Кыргызстандагы жогорку окуу жайларындагы финансылык ресурстарды башкаруу айкалышкан реформаларды талап кылат, алардын максаты — жогорку окуу жайларынын ачык-айкындуулугун, натыйжалуулугун жана өз алдынчалуулугун жогорулатуу.

Программалык-мақсаттуу бюджеттештирүүгө өтүү, эсепке алууну санариптештирүү жана ички аудитти өнүктүрүү ресурстарды пайдалануунун натыйжалуулугун арттырып, билим берүү уюмдарынын каржылык туруктуулугун чындоого мүмкүндүк берет. Натыйжалуу каржылык башкаруу — жогорку билим берүүнүн туруктуу өнүгүшүнүн жана анын өлкө экономикасына кошкон салымын жогорулатуунун негизги шарты болуп саналат.

Чечүү жолдору

Программалуу-бутага багытталган ыкманы бюджеттик пландаштырууга киргизүү-бөлүнгөн ресурстар менен билим берүү жана илимий ишмердүүлүктүн жыйынтыктарынын ортосундагы байланыштын камсыздалышы.

ЖОЖдордун каржылык өз алдынчалыгын кеңейтүү, ошол эле учурда отчеттуулукту жана каражаттарды колдонууда ачыктыкты күчөтүү.

Ички аудитти жана тобокелдиктерди башкаруу тутумун өнүктүрүү, бул каржылык мыйзам бузуулардын алдын алууга жана контролдун натыйжалуулугун жогорулатууга багытталат.

Каржылык эсепке алуу жана башкаруу процессине санариптик технологияларды активдүү киргизүү, бул процесстерди оптималдаштырууга жана чыгымдарды кыскартууга мүмкүндүк берет.

Каржылоо булактарын диверсификациялоо төлөмдүү билим берүү программаларын, гранттык долбоорлорду, эл аралык кызматташтыкты жана өнөктөштүк программаларды өнүктүрүү.

Башкаруу кадрларынын квалификациясын жогорулатуу каржылык пландаштыруу, анализ жана стратегиялык башкаруу жаатында кесиптик көндүмдөрдү өркүндөтүү.

Каржылык ресурстарды эффективдүү башкаруу жогорку окуу жайларынын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн, билим берүү кызматтарынын сапатын жана илимий потенциалдын өнүгүшүн аныктаган негизги фактор болуп саналат. Программалуу-бутага багытталган бюджеттештирүүгө өтүү, эсепке алуунун санариптештирилиши жана каржылык өз алдынчалыктын кеңейиши шарттарында билим берүү тармагында заманбап каржылык менеджмент механизмдерин калыптандыруу өзгөчө мааниге ээ болуп жатат.

Колдонулган адабияттар:

1. Закон КР от 11 августа 2023 года № 179 «Об образовании» [Электронный ресурс] URL: <https://cbd.minjust.gov.kg/4-3419/edition/1273902/ru>
2. Министерство финансов Кыргызской Республики [Электронный ресурс] URL: <https://www.minfin.kg/storage/files/shares/Post/Post1043/documents/12d9053235a5fb973dc657b01e6d2aca>, <https://cbd.minjust.gov.kg/112659>
3. О внесении изменений в Закон КР, «Об образовании» от 30 января 2025 года № 32
4. Постановление Кабинета Министров КР от 02.07.2025 г., № 391
5. Амеркулова, Ж. Д. Развитие педагогического образования в Кыргызстане через внедрение ваучерной модели финансирования /Ж. Д. Амеркулова//Вестник Кыргызского государственного университета имени И. Арабаева. – 2025. – № 3/1. – С. 45-55. – DOI 10.33514/1694-7851-2025-3/1-45-55. – EDN PQWXZX.
6. Амеркулова, Ж. Д. Повышение эффективности использования финансовых ресурсов высших учебных заведений (на примере Кыргызстана, Казахстана и Узбекистана) / Ж. Д. Амеркулова, Д. О. Албанбаева // Международный журнал гуманитарных и естественных наук. – 2025. – № 7-2(106). – С. 54-64. – DOI 10.24412/2500-1000-2025-7-2-54-64. – EDN ZVQVYY.

7. Бексултанов А.А. Жалалдин кызы А., Иса кызы А., Сапарова А. Чыгымдар сметасы бюджеттик мекемелерди каржылоонун негизи болуп саналат. Россиянын илим жана билим берүү бүгүнкү күндө: проблемалары жана келечеги.// [Текст] Россия илим жана билим берүү бүгүнкү күндө: проблемалары жана келечеги. 2022. № 3 (45)
8. Бексултанов А.А. Имаралиев О.Р. Санариптик экономика шартында шкананын каржы ресурстарын башкаруу. ОшМУнун жарчысы. // [Текст] 2023. № 4. – С. 107-116. IF – 0,175, <https://elibrary.ru/item.asp?id=58730460>
9. Бексултанов А.А. Бюджеттик мекемелерди каржылоо, аны ишке ашыруунун тартиби. ЖОЖдордун жаңылыктары 2013-ж., № 5 eLIBRARY ID
10. Бексултанов А.А. Кыргыз Республикасынын бюджеттик мекемелеринде финансылык пландаштыруу, Кыргызстандын Илим, жаңы технологиялар жана инновациялар 2016-жыл, № 2, eLIBRARY ID: 25814175

Рецензент: экономика илимдеринин кандидаты, доцент Асанов Р.К.